

INHOUD:

Tiende Middeleeuws Festijn op Terra Maris	03
Verslag excursie naar de Verdrongen Zwinhavens	05
Fotoverslag Jaarvergadering en excursie Hildernisse	08
Recente toevondsten in het Verdrongen Land van Saeftinghe	13
Historie van Noord-Beveland	16
Het verdwenen dorp Nieuwerkerke bij Arnemuiden	18
Symposium rond Haamstede boek uitgesteld	33
Aanlevering kopij	34
Colofon	36

Foto omslag: Niek Beeke (Expositie Zwin Natuur Park, Knokke-Heist)

Foto hieronder: Niek Beeke (Basilica Papale di Santa Maria Maggiore, Rome)

Tiende Middeleeuws Festijn op Terra Maris

Op Terra Maris in Oostkapelle werd op zeven dinsdagen, van 20 juli tot en met 17 augustus, voor de tiende keer het Middeleeuws Festijn gehouden voor gezinnen met of zonder kinderen. Vanaf half vier tot half acht waren er in de tuin allerlei kinderspe- len te doen. Ook kon er stokbrood worden gebakken en waren er een

goochelaar en een nar aanwezig. Mid- deleeuwse muziek maakte het geheel nog ‘plezanter’. Vorig jaar ging het feest niet door vanwege de corona- maatregelen. Gelukkig zijn die dit jaar zo vergaand versoepeld dat het dit jaar weer mogelijk was. De bezoekers moesten zich wel aan de afstandsregel van anderhalve meter houden en er mochten maximaal zevenhonderd mensen op het terrein aanwezig zijn. Tot nu toe, als ik dit schrijf is het 15 augustus, ligt het aantal bezoekers rond de 650. Opvallend is, dat er dit

*AWN kraam met de vuurmannen.
Foto: Leo den Heijer.*

*Zoute turf ligt te smoren.
Foto: Leo den Heijer.*

Zoutzieden van veen tot zout uitgestald. Foto: Leo den Heijer.

jaar overwegend Nederlandse gezinnen naar het festijn kwamen, terwijl de jaren daarvoor veel Duitse families een kijkje kwamen nemen. Ook deze keer had de Awn een stand waarop te zien was hoe er in de Middeleeuwen zout werd gemaakt uit zout veen, het zoutzieden. Een aantal vrijwilligers had zich aangemeld bij Leo den Heijer die dit jaar de organisatie op zich had genomen. Leo is een 'zoutzieder van het eerste uur'. De meeste zoutzieders en 'keetwijven', want die zijn ook nodig, hadden al in voorgaande jaren ervaring opgedaan en bleven zich steeds weer aanmelden omdat het zo'n leuk spektakel is.

Onze stand trok vooral wat oudere kinderen van rond de 10 jaar. Drie keer raden wat de reden was. Het is niet het zout, dat is natuurlijk ook leuk maar het is vooral het vuur dat moet blijven branden en daarvoor is er een houtkliever aan het werk. Nu lieve mensen, als er volgend jaar weer een Middeleeuws Festijn wordt georganiseerd meld je alsjeblieft aan als zoutzieder, keetwif of houtkliever, zeker als je graag een vuurtje stookt, want zonder vuur geen zout.

'Keetwif' Conny Dekker.

Verslag excursie naar de Verdrongen Zwin havens

in het Zwin Natuurpark in Knokke.

Op 9 oktober, een stralende dag, kwam een groep van 17 AWN'ers van de afdeling Zeeland en West Noord-Brabant bijeen op de parkeerplaats van het Zwin Natuurpark. Ariane Lafort was al om 6 uur opgestaan om voor ons allemaal koffie te zetten en

bolussen te kopen. Wat was dat een goede start voor de dag!

Om half elf begon de rondleiding door dr. Jan Trachet, werkzaam bij de UR Gent. Een deskundiger gids hadden we niet kunnen hebben. Zijn vijf-jarig doctoraal onderzoek betrof de middeleeuwse havens in de Zwin-streek. Als archeoloog opgeleid, wilde hij in het huidige Vlaamse land zien wat er nog restte van deze middeleeuwse havens.

Jan Trachet heeft uitgebreid onderzoek gedaan naar het Brugse Vrije in de late Middeleeuwen aan de hand van de geschilderde topografische

*Het Zwin rond 1570 geprojecteerd op een tafel.
Foto: Niek Beeke.*

*Bedrijvigheid op een Zwinhavenkade.
Foto: Niek Beeke.*

kaart van Pourbus, op de tentoonstelling als eerste op de tafel van de expositieruimte op ware grootte geprojecteerd.

Het schilderij van Pieter Pourbus (1571) is topografisch correct met loodrecht perspectief. Het is een handgetekende, figuratieve kaart, een meesterwerk in stijl, inhoud en detail van het Brugse Vrije met Brugge als centrum van de Europese handel, door het Zwin verbonden met de Noordzee. Eind 16de eeuw werd het gebied een front in de Tachtigjarige Oorlog en veranderde er veel in het landschap; de grenzen tussen het Spaanse gebied

en de Nederlanden wijzigden voortdurend. Op de kaart van Pourbus zijn de grenzen niet te zien. Het moest een prachtig schilderij worden waarop het bezit van het Brugse Vrije goed afgebeeld was. Het is een groot schilderij, 614 x 361 cm, schaal 1:12.000 en zeer gedetailleerd. Het is op doek geschilderd. Voor meer informatie zie de link naar:

<https://mappingpourbus.ugent.be>

Het Zwin staat centraal op het schilderij.

Waar komt het woord Zwin vandaan? Het is zeer waarschijnlijk van Indo-Germaanse oorsprong en duidt op het

verdwijnen van het zoete water en het binnenkomen van het zoute water, afhankelijk van de getijden. Het Zwin heeft sinds de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) ook een grensfunctie die er nog altijd is. In de late Middeleeuwen was er van een grens echter geen sprake.

Zoals te zien, is het Zwin de belangrijkste getijdenrivier geweest als aanvoerroute naar Brugge. Alle belangrijke Europese handelsproducten waren er te vinden, zoals hout, graan, wijn, stoffen en niet te vergeten de geldhandel. Niet alleen Brugge, maar ook andere plaatsen hadden een haven-

functie, zoals Damme, Oostkerke, Hoeke en Sluis. Op de wand van de expositieruimte stond voor iedere haven zijn specifieke activiteit geprojecteerd. Op de grote tafel werden de veranderingen in de loop van het Zwin beurtelings geprojecteerd. De neergang van de Zwinhavens in de zeventiende eeuw werd duidelijk zichtbaar.

In de vitrines langs de wanden lagen voorwerpen uit de tijd van de bloei van de Zwinhavens. Te zien waren instrumenten voor de navigatie op zee, voorbeelden van aardewerk uit die tijd die uit alle delen van Europa

*In de rij voor de Virtual Realitykijker bij Sluis.
Foto: Niek Beeke.*

afkomstig waren, een logboek en niet te vergeten de ballaststenen. Gelukkig was het in de expositieruimte niet druk zodat Jan Trachet ons uitgebreid kon vertellen over zijn onderzoek. Als dank voor het gidsen kreeg hij een doos bolussen mee naar huis.

Alles bij elkaar zijn we ruim een uur binnen geweest. Na een lunchpauze was het tijd voor een rondrit langs de virtual reality kijkers in Sluis, Monnikenreede en Damme. Vanuit het huidige landschap kom je virtueel terecht in de bruisende middeleeuwse havenstadjes. De kijkers zijn draaibaar en zo kun je 360 graden om je heen kijken. De groep werd in tweeën gedeeld om ‘ophoping’ bij de kijkers te voorkomen. Het was zaterdag en met dit mooie weer zouden we beslist niet de enigen zijn die door de outdoor kijkers wilden kijken. Gelukkig viel de drukte mee. Via een uitgestippelde weg door het oude Vlaamse land, waar je de Middeleeuwen nog een beetje kunt voelen, kwamen we bij de kijkers die ons een beeld lieten zien van het landschap en de bedrijvigheid in de late Middeleeuwen ter plekke. In Damme, waar het door het mooie weer behoorlijk druk was, was het wachten op je beurt bij de kijker gelukkig geen straf. Toevallig stond daar een lange bank in het zonnetje.

Sinds de coronapandemie was dit de eerste excursie van de AWN en afgaand op de reacties van de deelnemers was het een zeer geslaagde tocht.

Jan Trachet heeft tijdens zijn onderzoek naar de verdwenen Zwinhavens een fietstocht gemaakt om te kijken welke sporen er nog in het landschap aanwezig zijn. Hij heeft hiervan een blog gemaakt die je kunt vinden op <https://www.eoswetenschap.eu/jan-trachet>

Ik vond het de moeite waard om te lezen en heb er wat gegevens uitgehaald om in dit verslagje te verwerken.

De tentoonstelling is inmiddels afgelopen, maar de outdoor kijkers blijven nog enkele jaren staan zodat men nog kan genieten van het virtuele landschap in de Middeleeuwen. Hopelijk blijven ze gespaard van vandalisme...

Conny Dekker.

Met dank aan dr. Jan Trachet.

Fotoverslag Jaarvergadering en excursie Hildernisse

Op de volgende pagina's treft u een foto-verslag aan van de laatst gehouden algemene ledenvergadering en de daarop volgende excursie op 6 november 2021.

Een tekstverslag van deze activiteiten heeft u kunnen lezen in de nieuwsbrief van oktober / november 2021. Foto's 3624 en 3628: Leo den Heijer. Restant: Niek Beeke.

3624 ↓

↓↓ 3628

1818 ↓

↓↓ 9675

9694 ↓

↓↓ 9687

9682↓ 9702 ↓↓

↓↓ 9713

Recente toevalsvondsten in het Verdronken Land van Saeftinghe

Van tijd tot tijd worden er in Saeftinghe archeologische vondsten of waarnemingen gedaan. Meestal gebeurt dat door een gids of vogelteller en dan komen die - volgens afspraak - bij de "Coördinator Archeologie Saeftinghe" terecht. In de meeste gevallen pleegt die vervolgens overleg met drs. Hans Jongepier van Erfgoed Zeeland en wordt bepaald wat er eventueel verder mee moet gebeuren.

Zo werd onlangs aan de noordrand van het Verdronken Land een stuk natuursteen gevonden met daarin een keurige ronde uitholling. Na enkele

Taatspot. Foto: Ellen Zwartelé

omzwervingen kwam het object bij de coördinator terecht. De grote vraag was natuurlijk waar het ding voor geëdigd zou kunnen hebben, want dat het gat in de steen niet natuurlijk was, maar een functie had gehad, was overduidelijk.

De eerste aanzet tot de oplossing van het raadsel werd gegeven door Saeftinghegids Walter Poppe. Hij wist te vertellen dat hij zoiets - maar dan in groter formaat - had gezien in de schuur van een oude boerderij in de Ardennen. Het betrof daar een soortgelijk gat in een stuk steen waar een ijzeren pen in zat die bevestigd was aan de staldeur die daardoor twee kanten op kon draaien.

Om helemaal zeker te zijn werd de gevonden steen naar Erfgoed Zeeland gebracht. Dhr. Hans Jongepier kon na het raadplegen van een lid van de monumentenwacht melden dat de genoemde gids het bij het rechte eind had gehad. Het betrof een z.g. taatspot.

Een taats is een ijzeren of stalen pen onder- en bovenaan een deur of luik en die draait in een holte in b.v. een stuk natuursteen. Ze worden vaak aangetroffen in schuren en stallen, maar ook in molens. De holte waar de taats in draait - de taatspot dus - werd vroeger gesmeerd met raapolie, tegenwoordig met een eigentijds smeermiddel.

Op het strandje aan de oostkant van Saeftinghe vond een vogelteller

tussen een hoop baksteenpuin een vrijwel gave kloostermop met daarop enkele cijfers. De eerste twee waren duidelijk een 1 en een 3, de volgende twee waren zo vaag dat er niets van te maken was (als het al cijfers waren). De vraag die onmiddellijk rees, was natuurlijk: betreft dit een jaartal of een productienummer. Dus werd de steen ter beoordeling naar Middelburg gebracht. Daar bleek duidelijk dat de cijfers in de natte klei - dus voor het bakproces - waren aangebracht. Het betrof dus een productienummer en geen ingehakt jaartal.

Baksteen: Foto: Frits van Velzen.

Op datzelfde strandje werd kort daarop een stuk van het gewei van een edelhert gevonden. Het ging om een zijtak en was duidelijk met een scherp voorwerp afgehakt. De vondst was sowieso al bijzonder omdat deze hertensoort al vele eeuwen geleden uit dit gebied is verdwenen. En dan rees de vraag natuurlijk naar het waarom

van deze “amputatie”; m.a.w. betrof het hier een prehistorisch gebruiksvoorwerp of b.v. het begin van de vervaardiging van een hak. Tot nu toe is het bij een vraag gebleven.

Gewei. Foto:Ellen Zwartelé

Niet recent gevonden, maar wel onlangs in de collectie van de W.A.H. opgenomen, is een menselijke schedel. Gezien de smalle onderkaak en de vorm van de oogkassen betreft het die van een vrouw. De nog aanwezige tanden zijn opvallend gaaf. Omdat de verstandskiezen nog niet helemaal zijn doorgebroken gaat het om een

Schedel. Foto: Freddy van Puymbrouck.

jeugdig vrouwspersoon, vermoedelijk tussen de 17 en 21 jaar oud.

De schedel is via de coördinator aan de W.A.H. geschonken door dhr. en mevr. Laanen en is ooit gevonden of opgegraven in Saeftinghe. Bij de afhandeling van de erfenis van een gestorven tante kwam de schedel tevoorschijn en de betrokken familie vond terecht dat er voor de schedel geen betere oplossing was dan deze terug te brengen naar de plaats van herkomst: Saeftinghe of het nabije Hulst.

Helaas konden de schenkers niet veel over de vondstomstandigheden vertellen. Het zou een vondst betreffen van de gebroeders De Boo. De in 1987 overleden Adriaan A. J. de Boo was hoofdonderwijzer in Kwadendamme en een bekend amateurarcheoloog.* Hij deed met name opgravingen in zuidoost Zeeland en had een eigen

museum met door hem verzamelde archeologische voorwerpen. Bij deze opgravingen werkte hij voor of samen met de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Zijn broer Theodorus, overleden in 1986, was arts te Middelburg en hielp soms bij de opgravingen. Het tweetal is blijkbaar ook actief geweest in Saeftinghe, maar nadere gegevens over deze tocht(en) waren niet meer te achterhalen. Vermoedelijk is de schedel ergens tussen 1950 en 1960 gevonden of opgegraven en de exacte vindplaats is helaas niet meer bekend.

Mark Zwartelé.
Coördinator Archeologie Saeftinghe.

Werkgroep Archeologie Hulst
(WAH).

* De heer A. A. J. de Boo was lid van de AWN-afd. Zeeland (red.)

Historie van Noord-Beveland

In deze rubriek lichten we elke editie een stukje Noord-Bevelandse geschiedenis uit en hopen zo de oude verhalen, foto's en vondsten die nu nog bij u of andere Noord-Bevelanders aanwezig zijn, te kunnen verzamelen, op te schrijven en/of te fotograferen.

ECHTE KATSE KLEI

Gerard van der Wal is historicus, schrijver en Katsenaar. “Maar oorspronkelijk kom ik uit Reimerswaal, dus ben ik een eigenlijk een “buutendieker” vertelt Gerard.

“Ik ben opgegroeid in Krabbendijke en ontdekte daar in de jaren 70 de archeologie via het verdronken dorp Nieuwlande. Op mijn gymschoenen, want die blijven niet in de blubber steken, en met een plastic zakje ging ik daar dagelijks op zoek naar overblijfselen uit het verdronken verleden.

Gerard van der Wal. Foto: Marten Klop.

Illustratie: Stichting Het Zeeuwse Landschap.

Het was een sensatie om te doen.

Toen ik in Kats kwam wonen wilde ik ook hier de oorsprong leren kennen en ging ik meteen op zoek naar literatuur over dit kleine dorpje. Ik ontdekte van alles en begon gegevens over het middeleeuwse Kats te verzamelen. Mijn bevindingen schreef ik in het dorpskrantje de ‘Katse Babel’.

Het kleine rustige dorpje bleek een rijk verleden met een fascinerende geschiedenis van ridders en kasteelheren te hebben. Sommige dorpsbewoners dachten dat ik dit verzonnen had en geloofden deze verhalen niet zomaar. Dit was voor mij de aanzet om het boek ‘Cats vóór 1530’ te schrijven.

En ook nu worden hier nog steeds vondsten uit deze geschiedenis gedaan, zoals een half jaar geleden op een akkertje aan de Boemdijk. De eigenaar had vanwege een nieuw

gewas iets dieper geploegd en haalde hierdoor een heleboel grote stenen naar boven. Na onderzoek blijken het 13de-eeuwse ‘kloostermoppen’ of ‘monnikstenen’ te zijn. De grote oude stenen lagen samen met scherven uit dezelfde periode in een grote ronde cirkel op het land.

Ik denk dat het de bovenkant van een kasteelberg of motte is geweest. Dit was een soort vliedberg maar dan met een toren erop. Deze toren werd aanvankelijk in hout opgetrokken en later in steen gebouwd. Op de heuvel, het opperhof, kon je de toren vanzelfsprekend beter verdedigen en ook de omgeving beter beheersen. Aan de voet van de heuvel, het neerhof, leefde het volk.

De gevonden stenen zijn inheems en dus gemaakt van echte Katse klei! Misschien wel gebakken door de monniken uit ons eigen Emelisse Klooster.

Een kasteeltoren was van een kasteelheer of een ridder. Nicolaas van Kats was zo’n edelman en heer van Kats. Maar ook al heette hij Kats, hij was hier niet geboren. En dus was hij net als ik geen echte Katsenaar, maar wel een echte ‘buutendieker’ van Kats.”

Heeft u ook vondsten of historische wetenswaardigheden van Noord-Beveland die u wilt delen? Neem dan contact op met Marten Klop.

Telefoonnummer: 06 10 99 31 54

martenklop@gmail.com

Veerweg 15, 4493 AL Kamperland.

Het verdwenen dorp **Nieuwerkerke bij Arnemuiden**

Vervolg op het hetzelfde artikel in Zuidwesterheem, jaargang 33 nummer 105.

5. OVERIGE VONDSTEN EN BEVINDINGEN

5.1. Vondsten van voormalig perceel-eigenaar Adri Louwerse

Diverse vondsten, die grotendeels toegeschreven kunnen worden aan het voormalige Nieuwerkerke, zijn gedaan door Adri Louwerse, de voormalige eigenaar, tijdens het bewerken van zijn land. Nadat ik met hem een afspraak had gemaakt om eens langs te komen, liet hij mij de stukken zien. Hij beschouwt ze als bijzonder en dat zijn ze ook. Adri wist ook nog te vertellen waar hij ze gevonden had. Die informatie heb ik opgetekend en ik heb foto's van de stukken gemaakt, zodat die kennis is vastgelegd.

Het belang van het vastleggen van de plaats waar de vondsten werden gedaan blijkt uit het feit dat door Adri in 1976 twee ongeschonden kannetjes gevonden werden op het perceel westelijk grenzend aan zijn woonhuis aan de Kraaienholtseweg. De oude naam van dat perceel was "De duzend roeën" en later heeft dat perceel het Kadasternummer 207 gekregen. Het

perceel heeft nu nummer L 190. Een aannemer had gevraagd of hij daar een lading grond mocht storten en toen Adri die grond ging verspreiden kwamen die kannetjes tevoorschijn. Die grond was afkomstig uit de omgeving achter het voormalige postkantoor aan de Lange Noordstraat in Middelburg. Daar waren nieuwbouwwerkzaamheden gepland. Op de kaart afb. 1 is de plek, waar de grond uit Middelburg was gedumpt, met blauw aangegeven.

Het origineel van deze kaart komt voor in het pdf-document: "Overloper - Nieuwerkerke 1566" dat op de site Arnehistorie.com van de Historische Vereniging Arnemuiden staat. De kaart is getekend door P.A. Baaijens, op basis van de beschrijvingen in de overloper van Nieuwerkerke 1566. Een overloper is een beschrijving van de verschillende percelen die in een blok, een groter geheel, gelegen zijn. De grenzen van de percelen werden afgepast en daarbij werd de richting beschreven en ook welke percelen er aan grensden. Die kaart heb ik bewerkt en dat is afb. 1. geworden. Het is een uitsnede uit de kaart van Baaijens, en daaroverheen geprojecteerd de kadastrale perceelgrenzen anno 2019, afkomstig uit het Geoloket van de Provincie Zeeland. De legenda van de originele kaart is in de afbeelding opgenomen en er zijn enige toevoegingen gedaan die in dit stuk worden genoemd.

In de eerste aflevering over vondsten bij Nieuwerkerke, in Zuidwesterheem

Afb.1. Nieuwerkerke 1566. Stadsambacht Nieuwerkerke, naar P.A. Baaijens, Arnhemiden.

nr. 105, blz. 05, staat al iets over het onderzoek dat in 1986 werd uitgevoerd op de plek waar het ‘kasteeltje’ heeft gestaan. In het artikel van Van Heeringen over die opgraving wordt de locatie van het ‘kasteeltje’ toegekend aan een plek op een kaart uit ca. 1650-1670 aangeduid met ‘steenrotsen’. De kerk met ’t Oude Kerkhof en het zogenaamde kasteeltje plus voormalige hofsteden liggen in het ‘blok’ nr. 10, “Hooftkerke Block” genaamd. De locatie van het ‘kasteeltje’ is op de kaart aangegeven met onderstaand symbool:

Ten zuiden daarvan heeft nog een hof gestaan. Er staan ook 2 voormalige vliedbergen als groene cirkeltjes op

deze kaart. De plaats van de kerk is in het centrum van afb. 1 te vinden, aangegeven met een kruisje. Het oude kerkhof heeft daaromheen gelegen. Op de kadasterkaart 2019 lag het op de percelen L 212 en L 213.

Hierna volgt het overzicht van de vondsten van Adri Louwerse.

Op de volgende foto’s de zeer gevarieerde verzameling vondsten. Van kleine spullen zoals munten, knikkers en scherven tot kannen en kruiken, stukken baksteen, een grote vijzel en een ijzeren en stenen kogel. Heel bijzonder is het spinpotje, afb. 5, dat door wevers werd gebruikt om de vingertoppen in te vetten bij het werk aan

Afb. 2. Kleingood, waaronder munten, knikkers, spinsteenjes, een pijpenkop en een benen heftje van een stuk bestek. Foto: Albert Holland.

het weefgetouw. Het potje heeft twee oren waar een touwtje aan bevestigd kon worden, zodat de wever het om zijn nek kon hangen en zo altijd het smeersel bij de hand had. (De exacte functie van deze potjes staat echter niet zonder meer vast, red.)

In de buurt van waar het kasteeltje moet hebben gestaan vond Adri een uit steen gehouwen vijzel van 25 cm. diameter, weergegeven op afb. 3.

Als eigenaar van het perceel heeft Adri Louwerse de onderzoeken

Afb. 3. Vijzel uit de omgeving van het kasteeltje, gehouwen uit zandsteen. Foto: Albert Holland.

van dichtbij meegemaakt. Hij vertelde mij dat tijdens de opgraving bleek, dat de gracht rondom het kasteeltje opgevuld was met puin uit de 13e eeuw, dat daarover slib was afgezet (mogelijk als gevolg van overstroming) en daarover weer puin uit de 17e eeuw was gedeponeed.

De door hem gevonden vijzel lag weliswaar in de buurt van het kasteeltje, maar vanwege de verplaatsingen van grond en puin is het onmogelijk nog te zeggen uit welke periode de vijzel stamt, omdat de grondlagen zijn verstoord. Zoals in het eerste deel al is beschreven, werd het hele gebied rondom Nieuwerkerke danig ‘op de schop genomen’ door het dempen van grachten en waterlopen, het slechten van een vliedberg en het hogere gedeelte waarop kerk en kerkhof destijds stonden. En daarop volgden dan nog eeuwen van landbouwactiviteiten.

De ijzeren kogel van 5 cm diameter is gevonden halverwege de knik in de watergang en de bocht in de Doeleweg, zie de rode pijl op afb. 1. De

Afb. 4. IJzeren en stenen kogel.
Foto: Albert Holland.

stenen kogel met een diameter van 9 cm lag bij “Kosterswegeling” dat ook op de kaart is weergegeven. Mogelijk is het van elders daar terecht gekomen omdat er in de jaren 30 van de vorige eeuw volgens Adri op die plaats ook grondbewerkingen zijn uitgevoerd.

Vaatwerk van klein naar groot

Joost van den Berg, depotbeheerder van het Zeeuws Archeologisch Depot, heeft het spinpotje op afb. 5 en de aardewerk kruikjes op afb. 6 en afb. 7 gedetermineerd. Zijn bevindingen staan onder de foto’s.

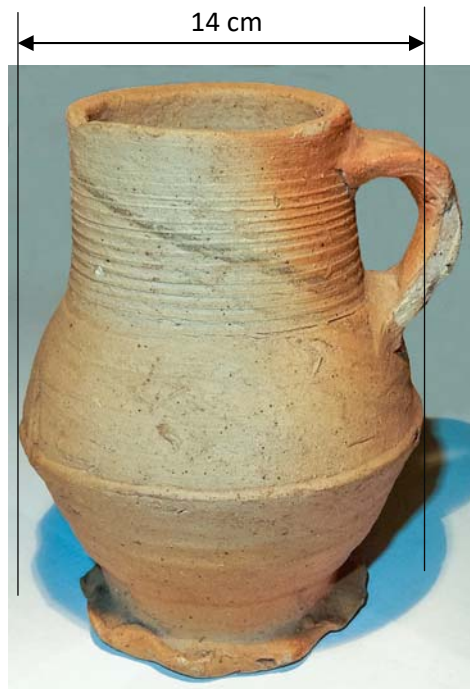
Afb. 5. Spinpotje. Foto: Albert Holland.

“Het kleine kruikje is een zogenaamd spinkruikje in geglaazuurd steengoed. Vanaf de foto te oordelen komt het uit Frechen. Vermoedelijk eerste helft 16de eeuw.” J. v.d. Berg.

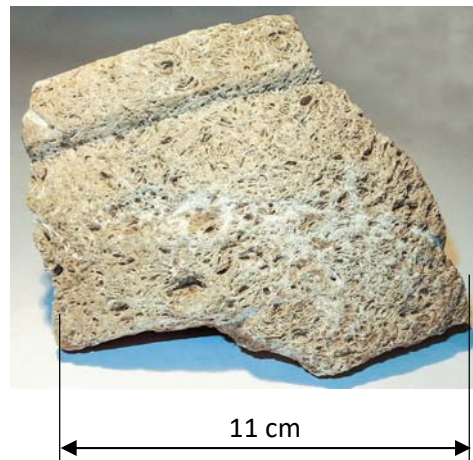

*Afb. 6. Foto: Albert Holland.
"Een steengoed beker uit Siegburg,
14de eeuw." J. v.d. Berg.*

De vindplaats van deze beker, en ook die op de volgende afbeelding, mag niet aan Nieuwerkerke worden toegeschreven. Beide vondsten zijn gedaan in een hoeveelheid grond die in 1976 door een aannemer was aangevoerd uit Middelburg, waar een perceel bouwrijp werd gemaakt. Zie het begin van dit artikel en afbeelding 1.

*Afb. 7. Dikbuikig bekertje. Foto: Albert Holland.
"Eveneens een steengoed beker uit Siegburg, 14de eeuw."
J v.d. Berg.*

Afb. 8. Foto: Albert Holland.

Scherf van de bovenrand van een groot vat, uit steen gehouwen of geslepen. Dit artefact moet nog nader gedetermineerd worden.

Hierna nog enige bijzondere vondsten die mogelijk van de kerk van Nieuwerkerke of van gebouwen op 't Oude Kerkhof afkomstig zijn.

Afb. 9 Foto: Albert Holland.

Grote gebroken draadnagel, vermoedelijk van messing. Mogelijk bij de afbraak van de kerk verloren geraakt. Het stuk is zo'n 9 cm lang, 14 mm in het vierkant net onder de omgeslagen kop die 2 bij 2 cm is en aan het andere eind is de nagel 11 mm in het vierkant.

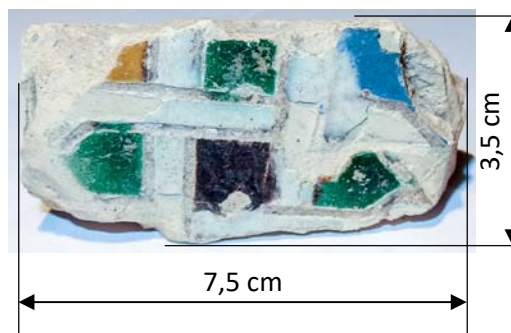

Afb. 10. Foto: Albert Holland.

Stuk baksteen. Dit is een hoeksteen geweest, gezien de zwart gepleisterde kant met witte streep.

De steen is 7 cm dik, de lengte is uiteraard onbekend. Ik vroeg mij af of de zwart met witte kleur typisch is voor een kerk uit de Middeleeuwen of juist voor een kerkhof uit die tijd.

Hans Jongepier, adviseur Archeologie van Erfgoed Zeeland, heeft Guus Gansebeek van Advies- en onderzoeksbureau Artefact! een foto van de steen gestuurd met de vraag of hij meer over deze steen kan zeggen.

Afb. 11. Foto: Albert Holland.

Van glazuur voorzien stuk bewerkt zandsteen.

De bijzondere vorm van dit stukje steen schreeuwt om (h)erkenning.

Tijdens mijn onderzoek ben ik in contact gekomen met een aantal detectorzoekers die al jarenlang op Nieuwerkerke aan het zoeken zijn. Ik heb hen thuis opgezocht om foto's van hun meest bijzondere vondsten te maken en bijbehorende informatie te krijgen. Na het zien van hun omvangrijke collecties begrijp ik waarom ik zelf nog maar zo weinig heb gevonden; zij waren mij voor.

5.2 De vondsten op Nieuwerkerke van Rinus Schroevers uit Arnhem.

Over een periode van 10 tot 12 jaar heeft hij de verzameling op afb. 12 veilig gesteld. Het bestaat uit een bronzen belletje, een bronzen mantelspeld, stukken van gespen en ringen

en koperen en zilveren munten. Daaronder een zilveren muntje waarvan alleen gezegd kan worden dat het een zilveren denier is, omdat het beschadigd en enigszins verfrommeld is. Het herstellen van gebogen munten wordt ontraden omdat er onherstelbare schade kan ontstaan bij het weer in originele vorm brengen.

Afb. 12. Foto: Albert Holland. De verzameling vondsten van Rinus Schroevers op de percelen van het voormalige Nieuwerkerke.

Drie soorten munten zijn gevonden op het gedeelte dat bekend staat als 't Oude Kerkhof. Deze zijn gedetermineerd en worden hierna weergegeven.

*Afb. 13.1a. Foto: Albert Holland.
1-stuiverstuk, zilver, Campen.*

Afb. 13.1b. Foto: Albert Holland.

*Afb. 13.2a. Foto: Albert Holland.
Engelse Long-cross uit 1280.*

Afb. 13.2b. Foto: Albert Holland.

Hierboven en bovenzijde pag. 26: De drie muntsoorten gevonden op 't Oude Kerkhof van Nieuwerkerke uit de verzameling van Rinus Schroevers.

*Afb. 13.3a. Foto: Albert Holland.
½ Groot, 1467 – 1477, zilver*

Afb. 13.3b. Foto: Albert Holland.

Rinus heeft ook nog bijzondere stukken gevonden die niet aan Nieuwerkerke mogen worden toegeschreven. Hij vond ze op het stukje perceel waar in 1976 de grond uit Middelburg was gestort en waar Adri de kannetjes vond. Tijdens het schrijven van dit artikel bleek trouwens dat er in de jaren tachtig niet alleen uit Middelburg, maar ook uit Arnemuiden grond op die plek (blauw op de kaart afb. 2) was gestort. Het ene stuk dat Rinus daar vond is een Franse jeton, een rekenpenning, van omstreeks 1380 - 1422. Rekenpenningen worden ook wel jetons genoemd, afgeleid van het

oud-Franse woord “getoir”, ook wel “jetoir”. Vroege Franse rekenpenningen beginnen bij Lodewijk VIII (1218 - 1252); er zijn zeer veel variaties, geslagen door de Munt van Parijs.

Het andere stuk is een zegelstempel dat een koggeschip schijnt voor te stellen. De achterkant heeft een ophangooog zodat het stuk aan een kettingje gedragen kon worden. Een jaartal is moeilijk te geven en als vindplaats zal dus Middelburg waarschijnlijker zijn dan het voormalige Nieuwerkerke.

*Afb. 13.4a. Foto: Albert Holland.
Franse jeton, voorkant. 1380-1422.*

*Afb. 13.4b. Foto: Albert Holland.
Franse jeton, achterkant.*

*Afb. 14a. Foto: Albert Holland.
Zegelstempel, voorkant.
Eind 13e eeuw / begin 14e eeuw.
De tekst op het stempel is waarschijnlijk
WILLVMI.DICTIVA OB .*

*Afb. 14b. Tekening van een zegel met
schip naar Nanne Ottema, Fries
Scheepvaartmuseum.*

5.3 Vondsten op Nieuwerkerke van Gillis de Nooijer uit Arnemuiden.

Nieuwerkerke is voor Gillis ook al 15 jaar een bron van veel materiaal dat hij voornamelijk met de metaaldetector vindt. Ik begin het verslag van mijn bezoek aan zijn totale verzameling graag met het presenteren van een foto van de ‘prijzenkast’ zoals ik die noemde toen ik hem thuis opzocht. Vele tientallen vondsten zijn netjes uitgesteld in de vitrinekast, zie afb. 15.

De verzameling omvat munten, insignes, boekbeslag, gespen, tafelgerei etc. en is het resultaat van vele jaren actief zoeken in Zeeland. Kleingoed, zoals loden kogeltjes van musketgeweren en duiten en munten van eind 17e eeuw tot heden heeft hij in zulke grote aantallen dat ze letterlijk op een hoop liggen.

Wat Nieuwerkerke betreft zijn de hierna getoonde bijzondere vondsten vermeldenswaard.

Afb. 15. Foto: Gillis de Nooijer. De vitrinekast met Zeeuwse vondsten van Gillis de Nooijer.

*Afb. 16.1L. Foto: Gillis de Nooijer.
Zeeuwse rekenpenning uit 1586.*

Afb. 16.1R. Foto: Gillis de Nooijer.

*Afb. 16.2L. Foto: Gillis de Nooijer.
Franse milt 1419-1467. Deze munt
wordt toegeschreven aan Philips de
Goede, graaf van Vlaanderen.*

Afb. 16.2R. Foto: Gillis de Nooijer.

*Afb. 17.0L. Foto: Albert Holland.
Muntgewichtje Nieuwerkerke,
½ Noble.*

*Afb. 17.0R. Foto: Albert Holland.
Afbeelding muntgewicht voor een ver-
gelijkbare ½ Noble.*

Muntgewichtjes van messing zijn platte plaatjes die hetzelfde gewicht hebben als de munt van edelmetaal die ze vertegenwoordigen. Het op Nieuwerkerke gevonden muntgewicht lijkt sterk op het muntgewicht voor een Engelse halve noble op de rechter afbeelding. Dit muntgewicht komt uit een particuliere collectie, zie www.muntgewichten.com. Deze muntgewichten zijn te dateren in de periode 1428 - 1585 en waren in gebruik in de Lage Landen. Vaak werden deze muntgewichtjes gemaakt in Antwerpen. De achterkant van het muntgewichtje van Nieuwerkerke is onleesbaar, vandaar dat de plaats van herkomst onbekend is. Op de achterkant van het vergelijkingsmuntgewichtje staat B.B. naast een vlakke hand, het teken van Antwerpen.

5.4. Een beeld van de verzameling van Michiel Bil

Ook Michiel is al heel lang actief als amateur-archeoloog. Met enige regelmaat schrijft hij in Zuidwesterheem over zijn bevindingen die zich uitstrekken over 25 jaar. Hij heeft de passie voor archeologie gekregen van zijn vader. De verzameling die ik bij hem mocht zien is zeer omvangrijk en omvat niet alleen metalen artefacten maar ook strandvondsten, waaronder vuurstenen werktuigen en afgeslagen klingen van vuursteen, alsmede haai-entanden.

Wat Nieuwerkerke betreft, kreeg ik van hem een aantal foto's die ik hierbij presenteer.

Afb. 18. Foto: Michiel Bil. Bonte verzameling van gespen, boekbeslagen en munten, afkomstig van Nieuwerkerke.

Op afb. 19 een gesp met bijzondere beeltenis van een mythische vogel. De gesp is oorspronkelijk verguld geweest en ingelegd met email. Gemaakt in Limoges, Frankrijk en te dateren in de 13e eeuw.

Afb. 19. Foto: Michiel Bil.

*Afb. 20L+20R. Foto's: Michiel Bil.
Dubbel vuurijzer Karel de Stoute, Antwerpen, 1475.*

Het topstuk van Michiel Bil wordt in afb. 20 getoond. Het is zijn mooiste en enige helemaal complete zilveren munt van 't Oude Kerkhof van Nieuwerkerke. Het betreft een “dubbel vuurijzer van Karel de Stoute”, in 1475 geslagen te Antwerpen.

Het determineren, rubriceren en archiveren van de vondsten is nog een heel karwei waarvoor het project PAN een goed bruikbare tool heeft ontwikkeld.

6. HET PROJECT PAN

PAN staat voor Portable Antiquities of the Netherlands en wordt gecoördineerd door de Vrije Universiteit Amsterdam en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. PAN heeft een “Gedragscode en regels voor verant-

woord gebruik van de metaaldetector in Nederland” uitgebracht. De vereniging De Detectoramateur (DDA), The Coinhunters Company (TCC) en de AWN, Vereniging van vrijwilligers in de archeologie, onderschrijven deze gedragscode en adviseren hun leden deze te volgen.

PAN faciliteert het doen van meldingen en zal bepaalde informatie over de vondsten doorgeven aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, waarmee aan de meldingsplicht is voldaan en waardoor de wetenschappelijke informatiewaarde van de vondst behouden blijft en geopenbaard wordt.

Voor zover in mijn artikelen sprake is van determinatie, betreft het de bevindingen die wij als zoekers en amateur-archeologen hebben gedaan door zelf de daarvoor beschikbare bronnen te

raadplegen. Hebben wij onze vondsten bij PAN aangemeld, dan geeft die dat door aan NUMIS (Numismatisch Informatiesysteem van de Nederlandse Bank) die de munt determinaties voor PAN verzorgt. Zodra de aanmelder op de site www.portable-antiquities.nl ziet, dat zijn gemelde vondst in PAN is opgenomen, is die vondst voorzien van een determinatie.

Lezers die ook een vondst te melden hebben kunnen dat doen door contact op te nemen met één van de vondstregistratoren van PAN. Voor Zeeland is dat Jurgen van der Klooster, die mij heeft geleerd hoe ik mijn vondsten bij PAN kan melden. Hij is zeer geïnteresseerd in hetgeen ik in deze artikelen heb beschreven en hij is graag bereid vragen over PAN te beantwoorden. Per e-mail j.a.l.vanderklooster@uva.nl kunt u hem bereiken.

Albert Holland.

Symposium rond **Haamstede boek uitgesteld**

In eerdere nummers van Zuidwesterheem is over archeologisch en (bouw)historisch onderzoek aan Slot Haamstede bericht. Dit heeft geresulteerd in het boek *Slot Haamstede tussen zand en zout. Geschiedenis, bouwgiedenis en archeologie van een kasteel op Schouwen*, waarvan ondergetekende de hoofdauteur is. De presentatie van het boek, afgelopen zomer, kon vanwege de destijds geldende maatregelen helaas slechts in zeer kleine kring plaatsvinden. Daarom wilden we eind dit jaar een symposium houden rond thema's die in het boek aan de orde komen. Vanwege de huidige coronaperikelen is besloten om dit symposium te verschuiven naar juni 2022. We hopen velen van U daar te mogen begroeten en houden U op de hoogte van de exacte datum, de sprekers en de onderwerpen die aan de orde komen!

Ernst Dekkers.

Aanlevering kopij

Graag vraag ik even uw aandacht voor het volgende.

Om misverstanden en teleurstellingen na het aanleveren van kopij voor ons papieren informatiebulletin Zuidwesterheem te voorkomen, geef ik u graag de volgende aanwijzingen.

TEKSTEN

Teksten kunnen in elk format worden aangeleverd: *.txt, *.rtf, *.doc, *.docx enzovoort.

Het lettertype en de grootte hiervan speelt in principe geen rol. Zuidwesterheem kent namelijk een eigen opmaakprofiel. Dit wordt gehanteerd om het geheel er zo uniform mogelijk uit te laten zien.

Natuurlijk probeer ik zoveel als mogelijk de door u gebruikte opmaak over te nemen. De mogelijkheden daartoe zijn echter niet onuitputtelijk. Omdat de tekstkolommen in Zuidwesterheem relatief smal zijn, zijn inspringingen (bijvoorbeeld bij opsommingen) niet zo handig. Lange kopjes boven alinea's en paragrafen maken de tekst eerder onleesbaarder dan leesbaarder.

In sommige gevallen worden deze (uiteraard in overleg met de auteur) ingekort.

Teksten met voetnoten en / of eindno-

ten kunnen helaas niet in behandeling genomen worden.

Dit komt omdat het softwareprogramma waarmee Zuidwesterheem wordt opgemaakt (Microsoft Publisher) het fenomeen voetnoten en / of eindnoten niet kent.

De voetnoot- en eindnootverwijzingen in de tekst worden namelijk niet als zodanig herkend. Ook vervalt hiermee de relatie tussen voetnoot- en eindnootverwijzing en de bijbehorende verklarende tekst.

Tabellen, grafieken, diagrammen, illustraties, afbeeldingen, e.d. met daarin voorkomende teksten mogen geen originele breedte hebben die groter is dan 13 cm. Tabellen, grafieken, diagrammen e.d. die uitvergroet worden aangeboden, worden daarna door mij toch weer verschaald tot een breedte van 13 cm met alle gevolgen van dien. In dat laatste geval is de tekstgrootte in Zuidwesterheem vaak (veel) kleiner dan het origineel en daardoor onleesbaarder dan de originele tekstgrootte in de tabel, grafiek e.d.

Indien tabellen worden gebruikt, dan bij voorkeur deze in Word aanmaken of converteren naar Word.

AFBEELDINGEN

Afbeeldingen, illustraties, foto's e.d. die bij een bepaalde tekst behoren, kunnen alleen maar verwerkt worden als zij separaat worden aangeboden. Dus NIET als zij voorkomen als ingesloten bestanden in Word, Excel, Powerpoint enzovoort.

Foto's uitsluitend als originele bestanden vanaf de geheugenkaart van de fotocamera, liefst RAW bestanden, anders TIFF of JPG. Minimale eis voor een liggende foto: 3033 x 2022 px en voor een staande foto: 1460 x 2190 px.

Foto's die gemaakt zijn met een smartphone en/of een tablet zijn uitsluitend geschikt voor weergave op een beeldscherm en dus niet voor drukwerk. Alleen al de grote hoeveelheden ruis en verlies van scherpte en detail bij minder gunstige lichtomstandigheden maken overduidelijk dat smartphones en tablets niet ontworpen zijn om er foto's mee te maken.

Scans met een gescande resolutie van minimaal 300 of liever 600 dpi en als TIFF of PNG bestand.

Ingeval scans in zwart/wit en/of grijs-tinten deze toch inscannen als kleurafbeelding m.b.t. eventuele contrastcorrectie (via de kleurkanalen).

Zelfgemaakte afbeeldingen, illustraties e.d. het liefst aanleveren als gevectoriseerd bestand, dus niet als rasterafbeelding of bitmap (BMP). Een vectorafbeelding is een grafische voorstelling met behulp van eenvoudige meetkundige begrippen zoals punten, lijnen, krommen, polygoon e.d., die alle met wiskundige vergelijkingen beschreven worden.

Het nadeel van een rasterafbeelding of bitmap is namelijk dat bij het vergroten de afzonderlijke pixels zichtbaar zullen worden.

Gevectoriseerde tekenbestanden kun-

nen daarentegen verliesloos worden verschaald, bitmaps dus niet.

Let op: tekeningen, afbeeldingen en andere illustraties die worden opgeslagen in JPG, JPEG en GIF zijn net zo goed bitmaps!

Enkele softwareprogramma's waarmee vectorbestanden gemaakt kunnen worden, zijn: Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Adobe Fireworks en AutoCAD.

Niek Beeke.

Kopij voor de volgende Zuidwesterheem kunt u tot 19 februari inleveren bij de leden van het bestuur. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw bijdrage!

Ere-voorzitters van onze vereniging:
J. van Hinte † en J. van den Berg †

ADRESSEN BESTUUR AWN-ZEELAND C OLOFON

a. Voorzitter:

A.F.J. (Alex) Groosman
Plaatweg 1
4524 KK Heille
06-51409935
alex@groosman.org

b. Secretaris:

Vacant

c. Penningmeester:

N. (Niek) Beeke
Rotterdamsekaai 65 a
4331 GN Middelburg
tel.: 0118-639040
niekbeek@xs4all.nl

d. Lid:

A.D.C. (Ariane) Lafort-de Lepper
Seispark 10
4334 AZ Middelburg
06-46158482
robariane@hotmail.com

d. Lid:

T. (Ton) Ruigrok
tonruigrok@gmail.com

Redactie: Leida Goldschmitz (eindredactie) en Niek Beeke.
Zuidwesterheem is de kwartaaluitgave van de AWN-afd. Zeeland, een blad voor en door leden van de afdeling en andere geïnteresseerden.
De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van de artikelen. Het bestuur behoudt zich het recht voor om ingezonden artikelen te weigeren of in te korten, dit uiteraard in overleg met de auteur.